

Forslag til endringer av Vær Varsom-plakaten.

Kildeutvalget har fremmet flere forslag til endring av Vær Varsom-plakatens kapittel tre. Disse har blitt debattert siden utvalget la frem sin rapport i november 2019. Et stort antall redaksjoner har i etterkant gjennomgått og diskutert egen etikk-praksis på de områdene kildeutvalget peker på, og flere har også revidert sine interne etikkregler i året som har gått.

Kildeutvalgets forslag har vært på åpen høring, og NP har mottatt uttalelser fra Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening, Mediebedriftenes Landsforening, Fagpressen, Landslaget for lokalaviser, Dagbladet, Stavanger Aftenblad, Verdens Gang, TV 2, NRK, Bergens Tidende, Aftenposten, Dagens Næringsliv, Adresseavisen, Alf Bjarne Johnsen og Kommunikasjonsforeningen. Dere [finner alle høringsuttalelsene her](#).

Styret har bedt sekretariatet om å vurdere de ulike forslagene fra kildeutvalget og høringsuttalelsene og komme tilbake med innstilling til styret i desember 2020. Disse følger under.

Forslaget fra sekretariatet samlet:

VVP 3.1: *Kilden for informasjon skal som hovedregel identifiseres, med mindre det er i konflikt med kildevernet eller hensynet til tredjeperson. Kilder bør som hovedregel ikke få fremsette personkarakteristikk anonymt.*

VVP 3.3: *Det er god presseskikk å klargjøre premissene i kontakten med kilder. I intervjusituasjoner bør det avklares om det vil bli gitt sitatsjekk, og det må gjøres klart hva avtalen omfatter og hvilke frister som gjelder. Avtaler må holdes.*

VVP 3.6: *Av hensyn til kildene og pressens uavhengighet kan ingen kreve å få utlevert upublisert materiale.*

VVP 3.7: *Kilder skal gjengis korrekt. Pressen har plikt til å gjengi meningsinnholdet i det som brukes av intervjuobjektets uttalelser.*

VVP 3.8: *Hvis det er avtalt sitatsjekk, skal denne primært bidra til å sikre at kilden er gjengitt korrekt og til korrigering av faktiske feil. Ingen kilder har krav på å bli gjengitt i sin helhet.*

VVP 3.9: *Opptre hensynsfullt i det journalistiske arbeidet. Vis særlig hensyn overfor kilder som ikke er medievante. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre.*

Under følger en oversikt over de ulike forslagene, inndelt slik:

- Dagens punkt i VVP
- Kildeutvalgets forslag
- Sekretariatets forslag
- Begrunnelse for sekretariatets forslag
- Oversikt over hovedtrekkene i høringsuttalelsene

VVP 3.1

Dagens punkt: *Kilden for informasjon skal som hovedregel identifiseres, med mindre det kommer i konflikt med kildevernet eller hensynet til tredjeperson.*

Kildeutvalgets forslag (tillegg til dagens punkt): *Kilden for informasjon skal som hovedregel identifiseres, med mindre det kommer i konflikt med kildevernet eller hensynet til tredjeperson. Personkarakteristikker og udokumenterbare påstander bør ikke fremsettes anonymt.*

Sekretariatets forslag: *Kilden for informasjon skal som hovedregel identifiseres, med mindre det er i konflikt med kildevernet eller hensynet til tredjeperson. Kilder bør som hovedregel ikke få fremsette personkarakteristikker anonymt.*

Kort begrunnelse: Sekretariatet mener i tråd med kildeutvalget og NJ, NR, LLA og Fagpressen at det er gode grunner til å stramme inn på 3.1 – når det gjelder formidling av personkarakteristikker fra anonyme kilder. På den annen side vil det finnes tilfeller der dette bør være presseetisk akseptabelt. Særlig kan det gjelde tilfeller der mange anonyme kilder kommer med tilsvarende karakteristikker og/eller der saken har høy offentlig interesse og personen som karakteristikkene rammer har en særlig viktig rolle. Sekretariatet foreslår derfor en litt endret ordlyd.

Når det gjelder kildeutvalgets forslag om «udokumenterbare» påstander, støtter ikke sekretariatet dette. Kravene til dokumentasjonskontroll og kildekritikk ligger i VVP 3.2, der det allerede kreves spesiell aktsomhet ved behandling av informasjon fra anonyme kilder.

Hovedtrekk fra høringsuttalelsene:

- **NJ:** Alternativt forslag: *«Personkarakteristikker og andre meningsytringer som ikke er etterprøvbare, bør som hovedregel ikke fremsettes anonymt».*
- **NR:** Alternativt forslag: *«Negative personkarakteristikker bør som hovedregel ikke fremsettes anonymt»*
- **Fagpressen:** Støtter resonnementene hos NJ og NR, og foreslår forenklet formulering: *«Udokumenterbare påstander bør ikke fremmes anonymt».*
- **LLA:** mener terskelen for bruk av anonyme kilder skal være høy. Foreslår: *«Personkarakteristikker og andre meningsytringer som ikke er etterprøvbare, bør ikke fremsettes anonymt».* Alternativt støtter LLA NJs forslag.
- **NRK:** Ønsker dagens punkt. Evtnt: «Vær Varsom med bruk av personkarakteristikker fra anonyme kilder».
- **TV 2:** Ønsker dagens punkt.
- **Adresseavisen** vil tilføye «som hovedregel» til utvalgets forslag
- De andre mediens uttalelser støtter ikke kildeutvalgets forslag.

VVP 3.3

Dagens: *Det er god presseskikk å gjøre premissene klare i intervjusituasjoner og ellers overfor kilder og kontakter. Avtale om eventuell sitatsjekk bør inngås i forkant av intervjuet, og det bør gjøres klart*

hva avtalen omfatter og hvilke tidsfrister som gjelder. Redaksjonen selv avgjør hva som endelig publiseres.

Kildeutvalgets forslag: *Det er god presseskikk å gjøre premissene klare i intervjusituasjoner og ellers overfor kilder og kontakter. Dette gjelder også opptak av samtaler. Hvis det inngås avtale om sitatsjekk, bør det gjøres klart hva avtalen omfatter og hvilke tidsfrister som gjelder. I kontroversielle saker bør urutinerte kilder gjøres oppmerksomme på muligheten for sitatsjekk. Redaksjonen selv avgjør hva som endelig publiseres.*

Sekretariatets forslag: *Det er god presseskikk å klargjøre premissene i kontakten med kilder. I intervjusituasjoner bør det avklares om det vil bli gitt sitatsjekk, og det må gjøres klart hva avtalen omfatter og hvilke frister som gjelder. Avtaler må holdes.*

Kort begrunnelse: Sekretariatet foreslår en viss forenkling av VVP 3.3. Tydeliggjøre at premissene må gjøres klare i kontakt med kilder og stryke «i intervjusituasjoner og ellers». Deretter stille krav til at det bør avklares om det vil bli gitt sitatsjekk. Til slutt at avtaler må holdes. Det kan kanskje fremstå unødvendig, men PFU har reagert på flere saker der medier har brutt inngåtte avtaler. Vi mener det med fordel kan presiseres i VVP.

Sekretariatet støtter ikke forslaget om å ta inn særskilte krav når det gjelder opptak av samtaler. Dette er en av mange metoder i møte mellom kilder og medier og behøver ikke presiseres spesifikt.

Sekretariatet støtter heller ikke forslaget om urutinerte kilder og kontroversielle saker. Dette er skjønnsvurderinger som bør gjøres av PFU i den konkrete sak.

Vi foreslår også å stryke dagens formulering om at redaksjonen selv avgjør hva som endelig publiseres, fordi dette er et overordnet prinsipp som kommer frem i andre deler av VVP, særlig i punkt 2.1.

Hovedtrekk fra høringsuttalelsene:

- **NJ:** Alternativt forslag: «**Det er god presseskikk å gjøre premissene klare i intervjusituasjoner og ellers overfor kilder og kontakter. Dette gjelder også opptak av samtaler som skal brukes i publiseringen**». De andre delene av forslaget behandles under 3.8.
- **NR:** Ikke nødvendig å ta inn forslag om opptak av samtaler. Alternativt forslag om sitatsjekk: «**Eventuelle avtaler om sitatsjekk bør klargjøre hva avtalen omfatter og hvilke frister som gjelder**». Ikke ta inn kontroversielle saker og urutinerte kilder.
- **Fagpressen:** Støtter NJs forslag i første del av 3.3: «**Det er god presseskikk å gjøre premissene klare i intervjusituasjoner og ellers overfor kilder og kontakter. Dette gjelder også opptak av samtaler som skal brukes i publisering**». Støtter ikke forslag om å innføre begrepene «kontroversielle saker» og «urutinerte kilder». På disse områdene støttes NRs begrunnelse.
- **LLA:** Støtter NJs forslag, også når det gjelder å flytte de siste setningene til VVP 3.8.
- **NRK:** Ikke ta inn opptak av samtaler. Støtter forslaget fra kildeutvalget om sitatsjekk. Støtter ikke forslaget om kontroversielle saker/urutinerte kilder.
- **TV 2:** Som NRK.
- **Aftenposten** støtter formuleringen «Hvis det inngås avtale om sitatsjekk».

- **Adresseavisen** støtter intensjonen om at urutinerte kilder i noen tilfeller bør gjøres oppmerksomme på sitatsjekk, men støtter ikke ordlyden i forslaget.
- **De andre mediene**s uttalelser støtter ikke forslag til endring.
- **Kommunikasjonsforeningen** argumenter for at rutinerte og urutinerte kilder ikke bør behandles likt, men etterlyser tydeligere definisjoner. Mener at kilder bør ha **rett** til sitatsjekk, og ikke bare mulighet til å be om det. Foreslår ny setning i punkt 3.3: «**Urutinerte kilder bør gjøres oppmerksomme på retten til sitatsjekk**». Støtter forslaget om å opplyse om at det gjøres lydoptak.

VVP 3.6

Dagens: *Av hensyn til kildene og pressens uavhengighet skal upublisert materiale som hovedregel ikke utleveres til utenforstående.*

Kildeutvalget: *Av hensyn til kildene og pressens uavhengighet har ingen utenforstående rett til å få utlevert upublisert materiale.*

Sekretariatets forslag: *Av hensyn til kildene og pressens uavhengighet kan ingen kreve å få utlevert upublisert materiale.*

Kort begrunnelse: Tydeliggjøre at dette valget er redaktørens alene. Ingen utenfra kan kreve, men redaktøren kan utlevere hvis det ikke kommer i konflikt med kildevern eller andre hensyn.

Hovedtrekk fra høringsuttalelsene:

- **NJ:** Støtter kildeutvalgets forslag.
- **NR:** Primært støttes ikke forslaget. Skisserer mulighet for å gå bort fra begrepet «hovedregel» og i retning av at man bør «være varsom» med utlevering av upublisert materiale.
- **Fagpressen:** Støtter NRs resonnement og går ikke inn for forslaget fra kildeutvalget.
- **LLA** støtter kildeutvalgets forslag.
- **NRK:** Støtter forslaget.
- **TV 2:** Tvilende. Enten ikke gjøre endringen, eller «Utlevering eller beslutning om å gi tilgang til upublisert materiale er en del av redaktørens ansvar jf. 2.1»
- Ingen av de øvrige høringsuttalelsene fra mediene støtter forslaget.

VVP 3.7

Dagens: *Pressen har plikt til å gjengi meningsinnholdet i det som brukes av intervjuobjektets uttalelser. Direkte sitater skal gjengis presist.*

Kildeutvalget: *Pressen har plikt til å gjengi meningsinnholdet i det som brukes av intervjuobjektets uttalelser i indirekte sitater. Direkte sitater skal gjengis presist.*

Sekretariatets forslag: *Kilder skal gjengis korrekt. Pressen har plikt til å gjengi meningsinnholdet i det som brukes av intervjuobjektets uttalelser.*

Kort begrunnelse: Sekretariatet foreslår å omformulere VVP 3.7, fordi vi mener det er en lite fruktbar vei å definere ulike krav til ulike former for sitering av kilder. Debatten om sitatpraksis viser også at det hersker stor forvirring og også en del uenighet om tolkningen av direkte og indirekte sitater. Sekretariatet mener hovedprinsippet må være at kilder har krav på å bli gjengitt korrekt, uavhengig av om sitatene er direkte eller indirekte. Ved strid om dette, kan PFU bruke skjønn for å avgjøre hvorvidt kilden er sitert korrekt eller ikke.

Hovedtrekk fra høringsuttalelsene:

- **NJ:** Støtter innstrammingen, men snur på ordlyden: «**Direkte sitater skal gjengis presist. Pressen har plikt til å gjengi meningsinnholdet i det som brukes av intervjuobjektets uttalelser i indirekte sitater**».
- **NR:** Støtter ikke forslaget.
- **Fagpressen:** Støtter ikke forslaget fra kildeutvalget. Tilslutter seg resonnementet til NR.
- **LLA** støtter kildeutvalgets forslag.
- **NRK:** Støtter ikke forslaget, men peker på at NP kan utarbeide veileder for 3.7
- **TV 2:** Støtter ikke forslaget.
- Ingen av de andre mediene høringsuttalelser støtter forslaget, men Adresseavisen argumenter for at debatten bør føres videre med tanke på en mer «helhetlig revidering av punktet».
- **Kommunikasjonsforeningen** støtter kildeutvalgets forslag.

VVP 3.8

Dagens: *Endring av avgitte uttalelser bør begrenses til korrigerende av faktiske feil. Ingen uten redaksjonell myndighet kan gripe inn i redigering og presentasjon av redaksjonelt materiale.*

Kildeutvalget: *Kildens rett til sitatsjekk er personlig, og begrenset til korrigerende av faktiske feil. Ingen uten redaksjonell myndighet kan gripe inn i redigering av presentasjon av redaksjonelt materiale. Som hovedregel tilbys ikke sitatsjekk når svar er avgitt skriftlig.*

Sekretariatets forslag: Hvis det er avtalt sitatsjekk, skal denne primært bidra til å sikre at kilden er gjengitt korrekt og til korrigerende av faktiske feil. Ingen kilder har krav på å bli gjengitt i sin helhet.

Kort begrunnelse: Sekretariatet er enig i at det ikke er en generell rett til sitatsjekk, og støtter derfor ikke «kilden rett til» osv. Vi mener at VVP 3.8 må bygge på 3.3, slik at det her presiseres hva en eventuell sitatsjekk innebærer – altså å sikre at kilden er sitert korrekt (i tråd med vårt forslag til VVP 3.7) og til korrigerende av faktiske feil. Vi er enig i at det ikke ofte vil være naturlig å gi sitatsjekk ved skriftlige svar, men støtter ikke forslaget om å ta dette inn i VVP. Det er fordi det etter vår mening er unødvendig å ha særskilte regler for én type intervju.

Sekretariatet foreslår også å stryke setningen om at ingen uten redaksjonell myndighet kan gripe inn i redigering og presentasjon, fordi redaktørens etiske enerett er hjemlet andre steder i VVP, særlig i VVP 2.1.

Hovedtrekk fra høringsuttalelsene:

- **NJ:** Flytte forslag fra 3.3 til 3.8. Foreslår starten av 3.8 skal lyde: «**Hvis det inngås avtale om sitatsjekk, bør det gjøres klart hva avtalen omfatter og hvilke tidsfrister som gjelder**». NJ støtter forslaget om å formalisere forskjellen på rutinerte og urutinerte kilder. Støtter forslaget om at kilden kun har rett til å korrigere faktiske feil. Støtter ikke forslaget om å presisere at sitatsjekk er personlig, men foreslår at det utarbeides kriterier for hvilke tredjepersoner som i unntakssituasjoner kan gjennomføre sitatsjekk på vegne av andre. NJ støtter forslaget om at det ikke tilbys sitatsjekk når svar er avgitt skriftlig.
- **NR:** Alternativt forslag til 3.8: «**Kildens sitatsjekk skal primært bidra til å sikre at kilden er gjengitt korrekt og til korrigering av eventuelle faktiske feil. Ingen uten redaksjonell myndighet kan gripe inn i redigering og presentasjon av redaksjonelt materiale**». Advarer mot «kildens rett» og støtter ikke tillegg om sitatsjekk ved skriftlige svar. Skeptiske til NJs forslag om å definere kriterier for tredjepersoner som unntaksvis gjøre sitatsjekk på vegne av andre
- **Fagpressen:** Støtter NJs forslag til inngang i 3.8. Mener i likhet med NR at det ikke er en generell rett til sitatsjekk, og at foreslått ordlyd fra utvalget ikke bør innføres i VVP.
- **LLA** støtter NJs forslag til inngang i VVP 3.8. LLA støtter NR i at det ikke må være tvil om at det ikke er generell rett til sitatsjekk, og støtter også NRs forslag. Slik: **Hvis det inngås avtale om sitatsjekk, bør det gjøres klart hva avtalen omfatter og hvilke tidsfrister som gjelder. Kildens sitatsjekk skal primært bidra til å sikre at kilden er gjengitt korrekt og til korrigering av eventuelle faktiske feil. Ingen uten redaksjonell myndighet kan gripe inn i redigering og presentasjon av redaksjonelt materiale.**
- **NRK:** Støtter ikke forslaget om at kildens rett til sitatsjekk er personlig. Støtter forslaget om at det som hovedregel ikke tilbys sitatsjekk ved skriftlige svar.
- **TV 2:** Mener forslaget er unødvendig. Problematiserer «rett til» sitatsjekk.
- **VG** stiller seg ikke avvisende til forslaget, men mener det ikke er strengt tatt nødvendig.
- Ingen av de andre høringsuttalelsene fra medier støtter forslaget.
- **Kommunikasjonsforeningen** støtter ikke forslaget om at sitatsjekk kun skal gis til dem som er intervjuet. Ser ikke behov for endring i 3.8.

VVP 3.9

Dagens: «*Opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen. Vis særlig hensyn overfor personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre*».

Kildeutvalget: «*Opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen. Vis særlig hensyn overfor urutinerte kilder og personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Vær aktpågivende ved bruk av sosiale medier som kildegrunnlag. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre*».

Sekretariatets forslag: Opptre hensynsfullt i det journalistiske arbeidet. Vis særlig hensyn overfor kilder som ikke er medievante. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre.

Kort begrunnelse: Språklig forenkling i første setning. Sekretariatet mener det vil være en fordel å innføre et særlig hensyn til kilder som ikke er medievante, og mener også at begrepet medievant er mer konkret/entydig enn urutinert (som kildeutvalget foreslår). Å stille et slikt ekstra varsomhetskrav vil også kunne få flere kilder til å bidra til journalistikken.

Sekretariatet støtter ikke forslaget om å ta inn egne regler for bruk av sosiale medier, fordi dette i dag er et ofte brukt kildemateriale som etter vår mening ikke fordrer særskilte regler, men som krever kildekritikk etter VVP 3.2.

Hovedtrekk fra høringsuttalelsene:

- **NJ:** Støtter forslaget om særlig hensyn overfor urutinerte kilder. Støtter også forslaget om at mediene må være aktpågivende ved bruk av sosiale medier, men mener det hører mer hjemme i VVP 3.2, og bør legges til der. Forslag til ny 3.2: «**Vær kritisk i valg av kilder, og kontroller at opplysninger som gis er korrekte. Det er god presseskikk å tilstrebe bredde og relevans i valg av kilder. Vær spesielt aktsom ved bruk av sosiale medier som kildegrunnlag, behandling av informasjon fra anonyme kilder, informasjon fra kilder som tilbyr eksklusivitet, og informasjon som er gitt fra kilder mot betaling**».
- **NR:** Forslag: «**Opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen. Vis særlig hensyn overfor kilder som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre**». Støtter ikke forslag om å ta inn urutinerte kilder, og heller ikke forslaget om sosiale medier som kildegrunnlag.
- **Fagpressen:** Støtter NRs forslag til ordlyd i 3.9.
- **LLA** støtter NJs forslag, og flytte dette til VVP 3.2.
- **NRK:** Foreslår å bytte ut «personer» med «kilder». Utover det støttes ikke forslaget.
- **TV 2:** Støtter ikke forslaget.
- **DN:** Nytt forslag til 3.9: «**Opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen. Vis særlig hensyn overfor personer som har vært utsatt for vold eller overgrep og personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre**»
- De andre mediens uttalelser støtter ikke kildeutvalgets forslag.

Elin Floberghagen

23.11.2020